

الگوی چهار وجهی برای ارزیابی توسعه علوم انسانی

مهدامین قانع‌راد

وزارت فرهنگ و معارف اسلامی
مرکز تحقیقات و توسعه

الگوی چهار وجهی برای ارزیابی توسعه علوم انسانی

محمد امین قانع‌راد

ناشر: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

مروج جلد: هاج، ق. بانی

ویراستار: سید محمد

چاپ اول: آبیژ ۹۵

چاپ دیجیتال: سیم

تیراژ: ۲۰۰

قیمت: ۲۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۶۶۰۰۶۹۹۶۰۸

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید بهشتی، پلاک ۱۲۴، تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷

پست الکترونیکی: amin@iscs.ac.ir | سایت: www.iscs.ac.ir

کلیه آثار این پژوهشکده در جهت ایجاد فضای ارزشی و علمی، شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تایید پژوهشکده نیست.

سرشناسه: قانع‌راد، سیدمحمدامین، ۱۳۳۴ -

عنوان و نام پدیدآور: الگوی چهار وجهی برای ارزیابی توسعه علوم انسانی، محمد امین قانع‌راد.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۵۵۵ ص:، جدول، نمودار: ۱۴/۵×۲۱/۵، م.م.

شابک: 978-600-6996-60-8: ۲۷۰۰۰۰ ریال

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

موضوع: علوم انسانی

موضوع: Humanities

موضوع: علوم انسانی -- تحقیق

موضوع: Humanities -- Research

شناسه افزوده: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ الف ۲ ق ۱۰۱/۱ AZ

رده‌بندی دیویی: ۰۰۱/۳

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۸۷۳۷۵

فهرست

۷	دییاجه پژوهشکده
	فصل اول؛ کلیات پژوهش
۹	مقدمه
۲۲	طرح مسئله و پیشینه پژوهش
۵۱	اهداف، پرسش‌ها و روش پژوهش
	فصل دوم؛ مبانی مفهومی - نظری
۵۹	۱. روایت حرفه‌ای و دیوان سالار از علوم انسانی
۷۰	۲. گرایش‌های تکنوپروکراتیک در علوم انسانی
۹۶	۳. روایت انتقادی علوم انسانی
۱۰۲	۴. فرهنگ سیاسی انتقادی در علوم انسانی
۱۲۵	۵. علوم انسانی به‌منابه نقد فرهنگی
۱۴۴	۶. روایت‌های تلفیقی از علوم انسانی در مدرنیته متأخر
۱۴۵	۷. عوامل مؤثر بر پیدایش روایت‌های تلفیقی
۱۵۳	۸. الگوی دانشگاه در شرایط مدرنیته متأخر
۱۵۸	۹. تنش بین کارکردهای دوگانه علوم انسانی
۱۸۵	۱۰. انواع حرفه‌گرایی جدید در جامعه معاصر
۱۸۷	۱۱. سیاست حرفه‌گرایی
۱۹۱	۱۲. محلی‌شدن علوم انسانی
۱۹۸	۱۳. انواع علوم انسانی: حرفه‌ای، سیاسی، انتقادی، حوزه عمومی
۲۱۱	۱۴. کارکردهای سیاستی علوم اجتماعی
۲۲۴	۱۵. درگیری علوم انسانی در حوزه عمومی

فصل سوم؛ تدوین چهارچوب مفهومی و مدل تحلیلی پژوهش

۲۴۳	کارکردهای علوم انسانی در ساختن شبکه‌های شناختی و اجتماعی
-----	--

فصل چهارم: بررسی تجربه‌های سایر کشورها

۲۵۱	۱. تأثیر دموکراتیک‌شدن دانش بر شاخص‌های ارزیابی و ممیزی علوم انسانی
۲۵۲	۲. موج اول: مدل‌های کمبود عمومی
۲۵۵	۳. موج دوم: مدل درگیری عمومی
۲۵۷	۴. موج سوم: مدل تولید مشترک دانش
۲۶۲	۵. افزایش مشارکت مدنی دانشگاه‌ها و علوم انسانی
۲۶۸	۶. درگیری دانشگاه‌ها در فعالیت‌های اجتماع‌محور
۲۷۲	۷. دگرگونی در مفهوم سواد علمی: پاسوادی علوم انسانی
۲۷۹	علوم اجتماعی و درگیری عمومی

فصل پنجم: بررسی انتقادی تجربه ایران

۲۸۹	۱. بررسی اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور در قلمروی علوم انسانی
۲۹۲	۲. اهداف شاخص، علم و فناوری در برخی از رشته‌های علوم انسانی
۲۹۷	۳. شاخص‌های آموزشی، پژوهشی و فناوری در حوزه علوم اجتماعی خاص
۳۰۷	۴. اجتماعات، چمن‌ها، اخلاق علمی و حرفه‌ای
۳۱۲	۵. معیار معرفتی
۳۲۰	۶. بومی‌سازی علوم انسانی و توجه به زمینه‌های فرهنگی ایرانی-اسلامی
۳۲۲	۷. یادگیری و دانش‌افزایی
۳۲۴	۸. علوم انسانی و جامعه
۳۳۸	۹. ارتباط علوم انسانی با مردم
۳۴۰	۱۰. معیارها و شاخص‌های آموزشی
۳۴۵	۱۱. معیارها و شاخص‌های پژوهشی

فصل ششم: تحلیل یافته‌های پژوهشی

۳۵۹	۱. پیشگفتار روش‌شناختی
۳۶۵	۲. دیدگاه‌ها، معیارها و شاخص‌های ارزیابی علوم انسانی از نظر جامعه‌شناختی
۴۰۴	۳. یادگیری و به‌روز بودن استاد

فصل هفتم: شاخص‌سازی و تعریف عملیاتی شاخص‌ها

۴۶۵	۱. انواع فعالیت‌های دانشگاهی در علوم انسانی
۵۱۰	۲. الگوی فعالیت‌های دانشگاهی
۵۱۱	۳. کمیّت فعالیت‌های دانشگاهی
۵۱۵	۴. کیفیت فعالیت‌های دانشگاهی
۵۱۶	۵. رویکرد اجتماعی
۵۱۷	۶. سطوح فعالیت‌های دانشگاهی
۵۱۸	۷. کنی‌سازی فعالیت‌های دانشگاهی

۵۱۹	منابع
۵۲۹	پیوست‌ها
۵۴۹	نمایه

دیباچه پژوهشکده

علوم انسانی پاسخ می‌دهد. اما انتقادی فهم تجربه انسانی است؛ تجربه انسانی سازنده فرهنگ است و به همین سبب علوم انسانی مناسب‌ترین ابزار برای شناخت فرهنگ به حساب می‌آید. به یاری به‌ویژه در عصری که دستاوردهای علم تجربی، تکنولوژی‌های پیشرفته در اختیار بشر نهاده و جامعه را در بسیاری ابعاد، انسان‌زدایی کرده است به از میان رفتن نقش کلیدی علوم انسانی در شناخت و ارزیابی فرهنگ و تجربه انسانی معتقدند. توسعه علوم انسانی در چنین عصری را ضروری نمی‌پندارند. این در حالی است که اتفاقاً در چنین عصری، سرعت تحولات و دگرگونی‌های فرهنگی ناشی از باطاعات فناورانه به حدی است که گاه یک نسل بارها و بارها در طول حیاتش فرهنگی که در آن پرورانده شده بیگانه می‌شود. تجربه «بودن» در چنین فرهنگ پدیده‌ای در حال تحولی، هنوز یک تجربه انسانی است و برای فهمش به علوم انسانی نیاز است. نمی‌توان به مدد علوم تجربی چنین بودن را فهم کرد و به محک آزمون نهاد. بسیاری از فرهنگ‌ها امروز براساس چنین استدلالی در پی توسعه علوم انسانی‌اند. البته علوم انسانی در چنین جامعه‌ای در پیوندی وثیق با علوم تجربی قرار دارد و گاه به ارزیابی پیامدهای توسعه چنین علوم می‌پردازد. برخی

رویکردهای انتقادی نسبت به علوم انسانی و مخالفت‌ها با طرح‌های توسعه این شاخه از معرفت بشری در کشور، احتمالاً بیشتر به این جهت بیان می‌شوند که اهمیت و ضرورت این شاخه از معرفت برای فهم درگیرهای هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی بشر در عصر جدید برای مطرح‌کنندگان‌شان تبیین نشده است. کتاب پیش‌رو که حاصل تاملات و تجربیات تحقیقاتی دکتر سیدمحمدامین دانع‌راد است سعی دارد در بخش نخست به تبیین چنین ضرورتی بپردازد. به نظر می‌رسد بخش دوم کتاب حاضر که بر ارائه الگویی مفهومی جهت ارزیابی توسعه علوم انسانی در کشور متمرکز است در پاسخ به مخالفت‌های دیگری است که به طرح‌های توسعه علوم انسانی در کشور وجود دارد. این مخالفت‌ها بیشتر برپایه این اد است که علوم انسانی موجود، مناسب فهم تجربه‌های انسانی در جامعه پیچیده حاضر نیست. بنابراین، توسعه آن نیز بی‌فایده است. به نظر، مخالفت گروه دوم انسانی‌قل تامل‌تر است از آن جهت که درون آن نوعی فراخوان برای بازسازی علوم انسانی موجود به گوش می‌رسد. این واقعیت را باید پذیرفت که برای فهم تجربه‌های متفاوت انسانی در جهان صنعتی‌شده یا در حال صنعتی‌شدن نیاز است علوم انسانی متفاوتی داشته باشیم. علوم انسانی‌ای که بتواند پیش از هر چیز نقش کلیدی خودش را برای فهم عمیق چنین تجربه‌های متفاوتی تبیین کند. ارزیابی علوم انسانی موجود نیز برای فهم آنکه این علوم انسانی چقدر واجد چنین توانایی‌هایی است ضروری است. الگوی چهار وجهی ارائه‌شده در این کتاب امکان یک ارزیابی من از وضعیت علوم انسانی و طرح‌های توسعه‌ای آن در کشور را به محققان و علاقه‌مندان به حوزه سیاستگذاری و مطالعات اجتماعی علم و فناوری می‌دهد. پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تلاش دارد با چاپ کتاب حاضر در راه ایجاد توان ارزیابی‌های سیاستی از تولید و مصرف علم در ایران، به توسعه علوم انسانی و درک دقیق‌تری از آنها کمک کند.